

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1196680/6

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב שלמה שפירא

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד רפי כריסטוף)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אורית דרור הראל ועו"ד אברהם אינדורסקי)

הנדון: זכות הערעור על אימניעת צד ממכירת נכסיו ודחיית דרישה לקבלת חלקם בעין המסגרת איזון הנכסים, בחינת יסודות התביעה וסיכוייה

החלטה

עיינתי היטב בבקשת רשות הערעור שלפניי ובתגובה לה, ולאחר העיון אני קובע ומורה כדלהלן:

א. זכות הערעור

מושא הבקשה הוא החלטה המתירה מכירת מניות שבבעלות המשיב ושהמערערת סבורה כי זכאית היא לקבל את מחציתן בעין. אף שאין החלטה זו מסיימת את כלל ענייני הרכוש שבין הצדדים, בכל הנוגע לעניינה של הבעלות בחברה המדוברת ואף של הזכות האובליגטורית בה מדובר למעשה בהחלטה סופית. בנסיבות אלה דעתי היא כי הערעור הוא ערעור בזכות וממילא הרשות נתונה מעצמה, ולולי הייתה נתונה הייתה הצדקה ליתנה.

לפיכך אני מחליט כי הערעור יישמע בכפוף להשלמת ההליכים מול מזכירות בית הדין (לרבות השלמת תשלום האגרה בגין ערעור להבדיל מזו שבגין בקשת רשות ערעור) ובכפוף לאמור להלן.

ב. סיכויי הערעור

עם האמור חובתי לומר כבר עתה, ובלי לקבוע מסמרות, כי סיכויי הערעור נראים נמוכים למדי:

1. מניותיו של המשיב בחברה – שלו הן, כך גם על פי חוק יחסי ממון בין בני זוג תשל"ג – 1973 (להלן: "חוק יחסי ממון" או "החוק").

בשולי אמירה זו אעיר כי אומנם בכתב הערעור הוזכרה גם הלכת השיתוף הספציפי ונרמזה אמירה כי בית הדין יכול וצריך לדון אף על פיה, אך לא נכללה טענה ברורה (וכל שכן שלא הובא כי נטענה טענה כזו בבית דין קמא ונדחתה – מה שמהווה תנאי מקדים להעלאתה בערעור) כי אכן קיים שיתוף ספציפי בנכס זה, היינו במניות. לא כל שכן שלא נומק מדוע ייקבע כך ולא הובאו הראיות לכוונת שיתוף שכזו. דומה כי לא רבים המקרים שנקבע שיתוף ספציפי בנכס ממין זה, להבדיל מדירת מגורים או חשבונות בנק המשמשים צדדים באופן שוטף, ונטל הראיה לטענה בדבר שיתוף כזה אינו נטל שנקל לשאתו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חוק יחסי ממון אינו מעניק בעלות ואינו מזכה את המערערת במחצית המניות אלא מחייב את המשיב (שלכאורה הונו ברהאיזון רב מהונה שלה ברהאיזון) לתת לה את מחצית הפער שבין שווי הונו לשווי הונה שלה, וכפי שאכן קבע בית דין קמא. משכך לכאורה מן הדין היה רשאי המשיב בכל עת, הן טרם הקרע שבין הצדדים והן לאחריו, למכור את רכושו שלו, היינו את המניות, ללא שיזדקק לשם כך להסכמתה של המערערת.

2. אלא מאי? שעה שקיים חשש כי מכירה כזו מיועדת לסכל זכויות עתידיות של המערערת, להבריח נכסים ממצבת הנכסים בני האיזון וליצור מצב עתידי שבו יטען המשיב כי שווי הנכסים במועד הקרע היה שונה משוויים האמיתי או כי אין בידו לשלם את מחצית ההפרש שבין שווי הונו במועד הקרע לשווי הונה של המערערת – יש מקום לאסור את המכירה, וכך נהג בית דין קמא עד עתה, בזהירות המתחייבת כלפי המערערת ואולי אף בזהירות יתרה.

3. הבקשה כי גם עתה ימשיך בית הדין למנוע מהמשיב למכור את רכושו שלו יכולה להישען, ואכן נשענת, על שלוש רגליים:

האחת היא האפשרות כי גם עתה קיים חשש לפגיעה בזכויות עתידיות של המערערת כתוצאה של המכירה; השנייה, שגם היא למעשה טענה לפגיעה בזכות עתידית אבל ממוקדת היא בזכות ספציפית ולא בחשש כללי של הברחה וכדומה, הטענה כי זכאית המשיבה לקבל את מחצית הזכויות בעין; השלישית היא הטענה כי את כלל זכויות הצדדים יש לאזן ולחלק בעת ובעונה אחת ומכירת החברה עתה היא הקדמת המאוחר וחלוקה כבר עתה של חלק מהזכויות בעוד חלקן האחר אינו מחולק לעת עתה.

4. טענת החשש מפגיעה בזכויות המערערת בדרך של הברחה או של הצגת שווי מופחת של נכסי החברה היא טענה ראויה במישור העקרוני, אבל טענה היא ביסוס וראיה. המצב הנתון הוא שתמורת המכירה אמורה להישמר, על פי ההחלטה, בחשבון נאמנות של רואה החשבון שהמערערת עצמה מציינת כי אינה מפקפקת ביושרתו.

ההנחה שהברחה תהיה אפשרית למרות זאת – ואוסף ואומר כי למעשה צריכים אנו להניח גם כי האפשרות להברחה או לפגיעה בזכויות המערערת לא רק תהיה אלא גם תגדל בהשוואה למצב שבו לא מדובר בכסף שבחשבון נאמנות אלא במניות של חברה – נראית הנחה בעלת סבירות נמוכה למדי, שקשה מאוד יהיה לשכנענו בה, ועל אחת כמה וכמה שעה שנדרש לא רק לשכנע כי קיים חשש אלא גם כי הוא גדול דיו עד כדי שיצדיק את המשך הפגיעה בזכויות הקניין של המשיב ומניעתו מלמכור את רכושו ואף יצדיק את ההתעלמות מטענותיו בדבר הנזק שייגרם לו בשל כך.

אשר לאפשרות שהמכירה תהיה במחיר לא ריאלי וכו' – לא זו בלבד שהמכירה אמורה להיעשות על בסיס חוות דעת מקצועית של מומחה שהמערערת מודה ביושרתו ומקצועיותו (אלא שטוענת כי למרות זאת זכאית היא לחקור אותו), אלא שבכל מקרה זכויותיה של המערערת אמורות להיגזר משווי החברה במועד הקרע ולא ממחירה עתה, בין שיהיה זה נמוך או גבוה מהמחיר הריאלי עתה. גם כאן נאמר כי ייתכן שאפשר יהיה לתאר סיטואציה שבה למרות זאת תגרום מכירה במחיר שאינו ריאלי לנזק עקיף למערערת, אך לשם קבלת הערעור לא די היה באפשרות תיאורטית כזו – יהיה צורך לתאר סיטואציה ספציפית ולשכנע את בית הדין כי סבירה היא וראייה סבירה במידה שתצדיק את הפגיעה בזכויות המשיב כאמור.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

5. הטענה בדבר זכות לקבל את מחצית המניות בעין – טענה משפטית היא, לא עובדתית כקודמתה, ואותה יש להשתית כמובן על אסמכתאות משפטיות ראויות. עיון בכתב הערעור ובאסמכתאות שהובאו בו אינו מסייע לטענה. ונבאר:

הנחת המוצא היא כאמור כי בסופו של יום יחייבו הוראות החוק בדבר איזון נכסים את המשיב לשלם למערערת ובלשון החוק "אם בעין ואם בכסף או בשווה כסף".

הנחת היסוד היא כי החב לשלם לרעהו דבר – בידו הבחירה כיצד לשלם, ובפרט בידו הבחירה לשלם בכסף ולא בנכס שבעין (לעניין האפשרות ההפוכה לשלם בשווה כסף ולא בכסף מבחינה ההלכה בין חובות רגילים, דיני נזיקין ודיני פועלים, ואין כאן מקום להאריך). כך בדין תורה וכך גם במשפט הכללי. האסמכתאות שהביאה המערערת מן הפסיקה נוגעות למקרים שבהם החייב ביקש לשלם בנכס שבעין בעוד הזכאי לתשלום ביקש תשלום בכסף, ובהקשר לזה קבעה הפסיקה במקרים מסוימים כי רשאי החייב לשלם בנכס שבעין.

קביעה זו עולה בקנה אחד עם התפיסה הבסיסית כי החייב הוא שבידו הבחירה ועם ההיגיון שיש במשנה תוקף כי כשכל החוב הוא תולדה של בעלות בנכסים (ששוויים עולה על אלה שבבעלות בן הזוג האחר) לא סביר לחייב את בעל הנכסים לשלם דווקא בכסף ולא בנכסים עצמם.

מכאן ועד לטענה כי יש לבכר חלוקת נכסים בעין גם במקרה ההפוך, כשבעל הנכסים הוא המבקש לשלם בכסף ורעהו מבקש חלוקה בעין – הדרך רחוקה, מצריכה ביסוס משפטי בכלל וביסוס בפרט של ההסבר: מדוע לא תהיה הוראה כזו המחייבת את בעל הנכסים למעשה "למכור" דווקא לרעהו את מחציתו של נכס מסוים (בתמורה לחוב שבשל הוראות איזון הנכסים) ולמנוע ממנו להמשיך להחזיק או למוכרן לאחר בבחינת פגיעה בלתי מידתית וחסרת תשתית שבדין בזכויות הקניין של בעל הנכסים. (ובהקשר של הזכות למכור את הנכס לאחר נחדד כי אין מדובר במצב שבו אפשר לקבוע "זכות קדימה" של מכירה לבן הזוג על פני מכירה לאחר, שכן בן הזוג אינו שותף וגם אינו מבקש לקנות עתה אלא לקנות בעתיד – בעת האיזון הכולל, בעוד הבעלים מבקש למכור לאחר עתה).

הקביעות שבאותם פסקי דין שמאזכרת המערערת, נוסף, תואמות גם להוראות סעיף 6(ד) לחוק יחסי ממון, שאף אותן אומנם מאזכרת המערערת. אך גם במובן זה לכאורה אין הן עניין לשאלה שלפנינו והמערערת לכאורה טועה בפרשנותן של הוראות החוק, שכן הפרשנות הסבירה היא כי ההוראות באות להגן על הצד שזכויות שבידו ייפגעו ולא ליצור יש מאין זכויות של הצד המבקש לקבל זכויות לקבוע את הדרך שבה יקבלן.

רצוני לומר: הוראות סעיף 6(ד) לחוק מדברות על פגיעה בהמשך תפקודו התקין של תאגיד או מקום עבודה, והמערערת מבקשת כביכול לומר כי מכירת מניות המשיב לאחרים תהווה פגיעה כזו, אך שלא זו בלבד שכלל לא ודאי שכך יהיה – ושמה להפך – חלוקת המניות בין הצדדים המסוכסכים היא שתגרום לתוצאה האמורה, אלא שגם לו כך היה: בעל הזכויות הוא שיכול לכאורה לטעון כי כדי להגן על התאגיד או מקום העבודה שהוא בעליו או עובד בו יש לחלוק את הזכויות בדרך זו או אחרת; הצד האחר המבקש לקבל חלק בעין בזכויות שאינן שלו כדי למנוע פגיעה בתאגיד שלעת עתה אין הוא חלק מבעליו או עובדיו – עליו הראיה כי גם לו זכות כזו.

וכל זאת אף אם נתעלם מטענות המשיב כי קבלת דרישותיה של המערערת תעמוד בניגוד להוראת סעיף 6(ד) לחוק שכן תגרום לו לאובדן מקור פרנסתו הנוכחי, כשכיר בחברה אחרת שלה התחייב כתנאי להעסקתו בה כי ימכור את מניותיו בחברה המדוברת, המתחרה בה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כללו של דבר, אין מקום אומנם לנעילת הדלת בפני המערערת, וזכותה להוכיח בדיון לפנינו כי אכן יש לה זכות לדרוש חלוקה בעין של המניות, אולם לעת עתה נראה כי לא הציגה אף קצה של אסמכתה לטענה, וככל שזו הטענה המרכזית נראים סיכויי הערעור דלים.

6. אשר לטענה כי יש לאזן את כלל הזכויות במועד אחד:

ראשית ייאמר כי אומנם זו היא דרך המלך, אולם פעמים רבות שרשאי בית הדין לסטות ממנה ובמיוחד כשאי אפשר לאזן עתה את כלל הזכויות אך הדבר אפשרי לגבי חלקן ולגבי גם מהזכויות יש צורך בכך. וצורך עשוי להיות לאו דווקא אילוץ חיצוני או צורך של שני הצדדים גם יחד, גם צורך ממשי של אחד מהצדדים עשוי לבוא בחשבון ובלבד שיישמרו זכויות הצד האחר.

בענייננו לטענת המשיב יש צורך מידי במכירה. המערערת אומנם טוענת כי כך טען זה מכבר ולכאורה לא ניזק בפועל מן העיכוב, אלא שהמשיב טוען כנגדה שאומנם קיבל ארכה ממעסיקתו הנוכחית למימוש התחייבויותיו כלפיה אך הארכה מוגבלת היא ולא בהכרח שתינתן ארכה נוספת. אין אנו יכולים לקבוע בוודאות כי טענת המשיב צודקת, אך גם לדחותה בוודאות אי אפשר.

אשר לשמירת זכויות הצד שכנגד – לצורך כך פעל בית הדין קמא, וכאמור לעיל אם מבקשת המערערת לטעון שבכל שנעשה אין די – עליה הראיה.

שנית, ועיקר, כאמור לעיל טענה זו אינה רלוונטית לעניין שכן לא מדובר בחלוקה של נכס זה או אחר בין הצדדים, לא חלוקה בעין ולא חלוקת התמורה, אלא במכירת נכס שלעת עתה בעליו היחיד הוא המשיב תוך שנשמרת זכותה של המערערת לאיזון, שאכן יוכל להיערך בו בעת עם איזון כלל נכסי הצדדים, ותוך שבנוסף לכך גם נשמרת תמורת הנכס – אף שגם היא לעת הזו בבעלות המשיב בלבד – כדי להבטיח שלעת איזון המדובר אכן יהיה למערערת מניין לגבות את המגיע לה.

ג. השלכות סיכויי הערעור על קביעת הערובה להוצאות ועל שאלת עיכוב הביצוע

לאמור בדבר סיכויי הנמוכים, לכאורה, של הערעור יש שתי השלכות:

האחת היא במישור של קביעת הערובה להוצאות המשפט. ערעור שסיכויי הלכאוריים נמוכים מצדיק קביעת ערובה גבוהה המיועדת: 1. להגנה על המשיב מפני נזקן האפשרי של הוצאות משפט שייגרמו לו ושלאפשר שיהיה זכאי לקבל פיצוי בגינן ואף יהיה זכאי לקבלו ללא עיכוב, הקיים כשנדרשים הליכי גבייה ובהעדר ערובה, ובענייננו יש מקום לשקול שמא במקרה כזה יהיה נכון לתת למונח "הוצאות" משמעות מרחיבה הכוללת גם את נזקי עיכוב המכירה, אם אכן תתעכב, בין במישור של אובדן היכולת לממשה או הפחתת גובה התמורה ובין במישור של ההשלכות על מקום עבודתו נוכחי של המשיב; 2. להציב סכר בפני ערעורי סרק שמטרתם מראש היא בעיקר להאריך את ההליכים, לעכב את הביצוע של פסק הדין, להטריח את המשיב ואולי אף להזיק לו.

השנייה היא במישור של בקשת עיכוב הביצוע. ההחלטה על עיכוב ביצוע מושפעת ממאזן הנוחות המשקלל בין הנזק למערערת שבמקרה של קבלת הערעור ללא עיכוב ביצוע לבין הנזק האפשרי למשיב במקרה של דחיית הערעור לאחר עיכוב. כן משוקללים סיכויי הערעור שכן נזק גדול אפשרי שסיכויי מזעריים עשוי להיחשב כפחות מנזק קטן שסיכויי גדולים. בענייננו אכן קיים פוטנציאל נזק למערערת, שכן במקרה כזה ייתכן שיהיה זה לאחר המכירה לצדדי ג' ובבחינת "את הנעשה אין להשיב", ואם תתקבלנה טענות המערערת המשמעות היא שאכן ייקבע כי המכירה עצמה מזיקה לה, אך קיים גם פוטנציאל של נזק למשיב שהרי עיכוב הביצוע, וודאי אם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יתאריך ההליך, עשוי לגרום לסיכול המכירה, לפגיעה בתמורה או לעיכוב המכירה עד כדי פגיעה במקום עבודתו הנוכחי של המשיב. ייתכן אומנם כי פוטנציאל הנזק למשיב נמוך מזה שעלול להיגרם למערערת, אך סיכויי הערעור הנמוכים מטים את הכף אם לא לדחיית בקשת עיכוב הביצוע לגמרי – לפחות אל הצורך להגבילה מאוד בשלב הראשון (ומתוך התחשבות מכל מקום בהסכמת מעסיקתו הנוכחית של המשיב, כפי העולה מהמונח לפנינו, לדחות את מכירת מניותיו עד תום השנה הקלנדרית הנוכחית, אך כמובן גם תוך שנביא בחשבון שמכירה כזו לא בהכרח תוכל להתבצע ביום משיפקע עיכוב הביצוע וכי עיכוב משמעותי עשוי גם להביא רוכש, לנסיגה מכוונת הרכישה), ולקבוע כי אם יוארך עיכוב הביצוע בשלב השני יהיה אף זה רק לאחר שהערובה שתיקבע כאמור לעיל תהיה כזו שתוכל לאזן חלק מהנזק האפשרי.

ד. מסקנות והוראות

נוכח כל האמור אני קובע:

1. הערעור יישמע בכפוף להשלמת ההליכים מול מזכירות בית הדין (לרבות השלמת תשלום האגרה בגין ערעור להבדיל מזו שבגין בקשת רשות ערעור) ובכפוף לאמור להלן.

2. תנאי נוסף לשמיעת הערעור הוא הפקדת ערובה להוצאות המשפט בסך 50,000 ש"ח בתוך חמישה-עשר יום.

מובהר, למען הסר ספק, כי בנסיבות האמורות ייתכן שאם יידחה הערעור ייפסקו הוצאות אף בסכום גבוה יותר – לרבות כפיצוי למשיב על נזקים שייגרמו, אם לפי התרשמות בית הדין ייגרמו, בגין עיכוב המכירה, ובכללם גם נזקים עקיפים שב'גרמא'. החלטת המערערת להמשיך בהליכי הערעור כמזה כהבעת הסכמה לחיוב אפשרי גם בנזקים כאלה אם ויתור על הטענה כי הלכתית דינם כ'גרמא' בלבד.

עוד יובהר כי לא מן הנמנע כי את החלטה בדבר קיומם וערכם של נזקים כאלה – מה שעשוי להתברר, גם אם יידחה הערעור, רק במועד מאוחר יותר – אפשר שיקבע בית דינו כהחלטה עקרונית בלבד ואת יישומה במישור של בחינת העובדות הנוגעות לנזקים אלה וקביעת סכום ההוצאות שייחשב פיצוי בגינם יותיר לבית הדין האזורי.

גביית הוצאות כאלה, אם ייפסקו, בשיעור שמעבר לסכום ההפקדה – אפשר שתיעשה גם בדרך של הפחתה מזכויות המערערת במסגרת איזון הנכסים הוספה על זכויות המשיב.

3. בית הדין מורה על עיכוב ביצוע החלטה בית דין קמא מושא הערעור, היינו החלטה מט"ז באלול התשפ"א (24.8.21) שהתירה את מכירת מניות המשיב ב[...] וב[...] בעשרים יום.

ככל שתופקד הערובה כאמור ישקול בית הדין את הארכת עיכוב הביצוע בכפוף לבקשה מתאימה (שכדי לאפשר את הגשתה הוריתי על עיכוב ביצוע ממושך יותר מפרק הזמן שנקבע להפקדת הערובה). ככל שבחלוף חמישה-עשר יום לא תופקד הערובה ישקול בית הדין את ביטול עיכוב הביצוע, לבקשה מתאימה, מייד עם תום חמישה-עשר הימים.

4. החלטה זו מותרת בפרסום בכפוף להשמטת פרטיהם המזהים של הצדדים, לרבות פרטי החברות.

ניתן ביום א' במרחשוון התשפ"ב (7.10.2021).

הרב שלמה שפירא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה